

ЩО ТАКЕ ІСТИНА?

ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΑΛΗΘΕΙΑ;

Філософсько-герменевтичне дослідження
на основі Євангелії від Йоана

АНОТАЦІЯ

У статті йдеться про проблему протиставлення істини у значенні «Хто» (особової, конкретизованої в особі Ісуса Христа) істині у значенні «що» — предметній істині речей, актів пізнання та суджень. Оскільки таке протиставлення здійснюють з покликанням на Євангелію від Йоана (зокрема, на вірш Йо 14, 6), то автор, використовуючи метод філософської герменевтики тексту, аналізує поняття істини (*ἀλήθεια*) та поняття, похідні від нього, у тих контекстах і значеннях, у яких воно зустрічається в грецькому тексті Євангелії від Йоана, класифікуючи їх як «онтологічну істину», «логічну істину» та «істину, визначену за наслідком» (або: «наслідкову істину»). На основі проведеного аналізу автор стверджує, що таке протиставлення — безпідставне: адже для того, щоби «дійти» до пізнання цієї особової Істини, потрібно спершу на пізнавальному шляху пройти попередні інстанції предметної істини. Пізнавальне «проходження» попередніх інстанцій істини необхідне також для зрозуміння понять, які складають судження: «Я [є] істина» (Йо 14, 6).

Ключові слова: істина, зміст судження, значення понять, безумовна значущість, насправді, достовірне знання, стан речей, відповідність дійсності, засаднича пізнаваність, Логос, повнота змісту, відкриття прихованого, епістемологічний погляд, пізнавальний шлях.

* * *

В численних дискусіях, в яких мені доводилося й доводиться брати участь, знову й знову — як «топос» — звучить те саме твердження: Це у Західній культурі (чи — у Західному світобаченні, сформованому під впливом Римо-Католицької та Протестантської релігійних традицій) **істина є «що»**, тобто — опредметнена, речева, а «у нас, Східних» (тобто — adeptів Східнохристиянської чи Візантійської релігійної традиції) **істина є «Хто»**, вона жива, особова і божественна, адже Сам Господь наш Ісус Христос сказав: «Я [є] дорога, і істина, і життя» (Йо 14, 6). Натомість, запитувати: «**“Що”** таке істина?», — означає ставити

пилатівське запитання: саме так спитав Ісуса Понтій Пилат (див.: Йо 18, 38), і власне так, в унісон з Пилатом, запитують латиняни, протестанти і філософи «світу цього»...

Оскільки ніхто з тих, хто так стверджує, далі не пояснює, яке значення має (чи — який зміст передає) судження: «Я [є] істина», ані не роз'яснює, що означають поняття, з яких воно складене (бо з огляду на будову вираженого в тій чи іншій мові логічного судження, «Я» — суб'єкт, [є] — копула, що в українській мові чітко не виражена, а «істина» — предикат), то дане судження залишається для адресатів незрозумілим, а його зміст — невідомим: адже для того, щоби зрозуміти зміст судження, потрібно знати значення понять, з яких воно складене, а воно, своєю чергою, не виводиться зі самого судження, а первинніше за нього й слугує йому за передумову. Бо виводити значення понять зі самого судження й пояснювати суб'єкт через предикат, а предикат через суб'єкт — означає потрапити в аналітичне порочне коло, яке нічого не пояснює й не має ніякого відношення до якої-небудь змістовної дійсності, якої воно, за задумом мовця, все-таки мало б стосуватися.

Тому я, застосовуючи метод філософської герменевтики тексту, маю на меті вияснити, що означає судження: «Я [є] істина», та які значення мають поняття, які його складають (передовсім — поняття предикату: «істина»).

Перш за все: Чи дійсно Західна культура, для якої істина є «що», тобто — опрідметнена й речева, задає питання про неї й відповідає на нього так, як це робив Понтій Пилат? Звернімося до тексту: «λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Τί ἐστὶν ἀλήθεια;» [11] — «Каже Йому Пилат: Що є істина?» (Йо 18, 38). Переважно цитують тільки досі, однак там є продовження: «Καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους» [11] — «І це сказавши, знову вийшов до іудеїв» (Йо 18, 38). Дивна річ: Пилат наче б то задає питання про те, «що» є істина, але *не слухає відповіді* — він *не очікує її*, а відразу виходить до іудеїв: цікава деталь, на яку мало звертають увагу ті, хто ототожнює «Західне» розуміння істини з пилатівським. Коментовані видання Біблії [1; 2; 5; 6; 7] здебільшого теж мовчать про цю деталь і не коментують її. Я знайшов тільки одне видання, яке подає на вірш Йо 18, 38 ось такий коментар: «The question reflects the speculative skepticism of the time»: «Це питання відображає спекулятивний скептицизм того часу» [9, с. 145]. Отож: Пилат — римлянин, який має тогочасну освіту і знайомий з філософією скептицизму, *не хоче знати*, «що» таке істина: він сумнівається в її існуванні, або й узагалі не визнає жодної істини. Таким чином, ототожнювати в питанні істини «Захід» із Пилатом — помилково. Однак, якщо ми *по формі звучання* захочемо взяти пилатове запитання: «Що є істина?» на озброєння й забажаємо пройти у пошуку відповіді на нього далі, ніж Пилат, то відповідь знайдемо не лише у вірші Йо 14, 6: «λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ» [11]

(«Каже йому Ісус: Я є дорога, і істина, і життя. Жоден [не] приходить до Отця, якщо не через Мене»). В Євангелії від Йоана, окрім цього вірша, є ще 39 віршів (отже, усіх разом — 40), які містять слово ἀλήθεια — істина, або похідні від нього: прикметники ἀληθής (ἀληθής) — істинний (істинне), ἀληθινός (ἀληθινή) — істинний, правдивий (істинна, правдива), та прислівник ἀληθῶς — істинно, справді. (В Євангелії від Йоана на означення істинності вживаються ще слова ἀμὴν — *амінь, на правду*, та ὄντως — *«суццо», дійсно, справді*, однак я їх у цій статті не розглядаю, а зосереджуюсь виключно на ἀλήθεια та похідних від нього словах).

Грецьке слово ἀλήθεια етимологічно виводиться з ἀ- («alpha privativum», яка означає заперечення або відсутність) + Λήθη (Lethe: Лета) — так у грецькій міфології називалася річка в Підземному світі [8, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/337388/Lethe>], яка покривала усе серпанком чи мороком забуття: хто, пливучи через неї у човні перевізника Харона, напився її води, або на кого лише впали бризки з харонових весел, той назавжди забував усе, що було в земному житті. Своєю чергою, назва річки Λήθη виводиться з дієслова λανθάνω («я покриваю, приховую»), точніше — з його форми Perfectum: λέληθα — «я скрив, приховав» [3, с. 750]. На підставі цієї етимології ἀλήθεια означає «те, що не прикрите, не приховане», тобто — явне, відкрите. Що ж може бути явним, відкритим? — Тільки те, що вже є «там» (пор. нім. *Da-Sein: etwas ist da*), й до того ж — є таким, яким воно є «саме по собі». Адже, коли ми запитуємо про що-небудь (й цим намагаємося *виявити, відкрити* те, що поки-що для нас приховане), то ми в цьому запитанні вміщаємо ще глибші питання: «*Чи воно є?*» та: «*Що воно є?*» [4, с. 53] — не тільки в умовній значущості «для мене», а й у безумовній: «*Як воно дійсно є?*» Здобувши відповідь на ці питання, ми перевищуємо наше перед-знання, яке спрямовувало й уможлиблювало ці запитання, й отримуємо достовірне, тобто — *істинне* знання, яке виражається в асерторичному (і/або аподиктичному) судженні: «*Це є так!*» — *насправді, істинно, в бутті*. Кожен, хто це заперечує, — помиляється. [4, с. 54-56].

Ось що пише про це у трактаті «*Quaestiones disputatae de veritate*» св. Тома Аквінський:

«Згідність буття з інтелектом виражає це ім'я: істина. Бо ж усяке пізнання здійснюється шляхом уподібнення того, хто пізнає, до пізнаваної речі, так, що уподібнення зветься причиною пізнання: так, як чуття зору, завдяки якому щось розрізняється за типом кольору, пізнає колір. Отож, перше порівняння буття з інтелектом таке: Чи буття відповідне інтелектові, — бо ж відповідність буття інтелектові зветься узгодженістю (*adaequatio*) інтелекту і речі. І в цьому формально здійснюється сутність істини. Оце те, що істина додає до буття, тобто, відповідність чи узгодженість речі та інтелекту. Пізнання речі просувається до [осягнення] цієї відповідності. Таким чином, ество речі випереджує сутність істини, а пізнання — це наслідок істини. Відповідно, істину, або ж «правдиве» можна визначити потрійним способом: По-перше, тим, що випереджує сутність істини, і в

чому істина ґрунтується: так визначає її Августин в *Книзі монологів* (Soliloquia): *Істинним є те, що є*. Авіценна ж у своїй *Метафізиці* каже так: *Істиною якоїсь речі є властивість її існування, яка їй встановлена*; і також: *Істиною є нероздільність існування і того, що є*. По-друге, її визначають за тим, у чому формально здійснюється сутність істини; і так каже Ісаак, що *істина є узгодженість речі та інтелекту*; а в *Книзі про істину* Ансельм говорить: *Істина є правильність, яку тільки ум здатний сприйняти*. Ця правильність зветься так відповідно до певної узгодженості, і філософ [Арістотель] в IV книзі *Метафізики* каже, що ми, визначаючи «правдиве», говоримо: «*Є те, що є*», і: «*Не є те, чого нема*». По-третє, «правдиве» визначають за наслідком, який з нього випливає; й таким чином Іларій каже, що «правдиве» — *це існування, яке декларує й маніфестує себе*, а Августин в *Книзі про істинну релігію*: *Істина — це те, чим виявляється “те, що є”*; і в тій самій книзі: *Істина — це те, згідно з чим ми судимо про нижчі речі*. (Переклад мій – П.Г.) [10, q. 1, a. 1].

Істину, визначену за першим способом, звать **онтологічною**. Це — істина речей, суцїх, які являють себе (φαινοῦνται) *тими і такими, чим і якими вони є*: змістовними й тому засадничо пізнаваними (де «засаднича пізнаваність» не є необхідно *вичерпним* пізнанням) та здатними бути зрозумілими (інтеліґібельними) [4, с. 147-148]. Істину, визначену за другим способом, звать **логічною**: якщо уточнити й передати сучасною філософською термінологією формулювання «*adaequatio intellectus et rei*», то воно означає узгодженість акту пізнання та судження зі сутністю речі чи станом речей в бутті. Судження, витворене на основі акту пізнання, проголошує: «*Це є так, або не так!*», й таким чином відповідає (*correspondit*), або не відповідає (*non correspondit*) сутності речі чи станові речей. У першому випадку судження істинне, в другому — хибне [4, с. 145]. За третім способом — **істина, визначена за наслідком**, не потребує додаткових роз’яснень, й фактично збігається з онтологічною істиною, тільки — *в наслідках* свого вияву. Отож, я стосуватиму ці визначення для аналізу тих віршів (речень, словосполучень) Єванґелії від Йоана, які містять поняття і слово αληθεια («істина») та похідні від нього слова (я користуватимусь при цьому власним перекладом). Для зручності вміщаю їх у таблицю:

Вірш	Речення або словосполучення [11]	Онтологічна істина	Логічна істина	Істина, визначена за наслідком
Йо 1, 9	τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον	«світло <i>істинне</i> » — тобто таке, <i>яке воно є</i> , та <i>яке повинно бути</i> за своєю суттю, <i>справжнє</i> (на противагу до несправжнього — фізичного світла).		«яке освітлює кожну людину» — тобто, <i>показує їй істинний стан речей</i> .
Йо 1, 14	Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο ... καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν	«і Логос став плоттю ... й ми бачили славу	«й ми бачили славу Його ... повного ... <i>істини</i> » — тобто того,	

	αυτοῦ ... πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας	Його ... повного благодаті та істини» — тобто того, чим Він є насправді.	що Логос <i>проголошує, стверджує</i> .	
Йо 1, 17	ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο	«бо Закон через Мойсея був даний, [а] благодать та істина сталася через Ісуса Христа» — істина як одкровення Божества.		«бо Закон через Мойсея був даний, [а] благодать та істина сталася через Ісуса Христа» — істина як <i>оправдання</i> і <i>праведність</i> : спосіб життя людей.
Йо 3, 33	ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθὴς ἐστίν	«той, хто приймає Його свідчення, ствердив що Бог є істинний» — тобто Той, Ким Він є насправді.	«той, хто приймає Його свідчення, ствердив що Бог є істинний» — тобто <i>правдомовний</i> : свідчить так, як є насправді.	
Йо 4, 23	ἀλλὰ ἔρχεται ὥρα ... ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ	«але надходить година ... коли істинні поклонники» — <i>справжні</i> , такі, якими вони повинні бути.	«поклонятимуться Отцеві в дусі та істині» — у визнанні власного буттєвого та морального стану <i>таким, яким він є</i> .	«поклонятимуться Отцеві в дусі та істині» — <i>чинячи праведність та справедливість</i> .
Йо 4, 24	πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν		«Бог [є] дух, й ті, хто Йому поклоняються, повинні в дусі та істині поклонятися» — тобто, <i>знаючи істину</i> .	«Бог [є] дух, й ті, хто Йому поклоняються, повинні в дусі та істині поклонятися» — <i>чинячи праведність та справедливість</i> .
Йо 4, 42	καὶ οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ χριστός	«і знаємо, що цей є істинно Спаситель світу Христос» — <i>справді, за Своєю суттю</i> .	«і знаємо, що цей є істинно Спаситель світу Христос» — <i>знаємо істинно, що так є</i> .	
Йо 5, 31	Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής		«якщо Я свідчу про Самого Себе, [то] моє свідчення не є істинне» — тобто, мої <i>словесні твердження про Себе не відповідають дійсності</i> — <i>тому, ким Я є</i> .	
Йо 5, 32	ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστίν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ		«Інший є, Хто свідчить про Мене, і знаю, що істинним є свідчення, яким Він свідчить про Мене» — тобто, Його <i>словесні твердження про Мене відповідають дійсності</i> — <i>тому, ким</i>	

			<i>Я є.</i>	
Йо 5, 33	ὁμοίως ἀπεστάλατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ		«ви послали до Йоана і [він] засвідчив істину» — тобто, висловився відповідно до <i>реального стану речей</i> .	
Йо 6, 14	Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης	«отож, люди, побачивши, який знак вчинив Ісус, казали, що цей є істинно пророк» — тобто, справжній: такий, яким повинен бути пророк за своєю суттю.	«отож, люди, побачивши, який знак вчинив Ісус, казали, що цей є істинно пророк» — тобто, казали так, як є насправді.	«отож, люди, побачивши, який знак вчинив Ісус, казали, що цей є істинно пророк» — тому вчинив знак, що Він є істинно пророк.
Йо 6, 32	ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν	«Отець Мій дав вам хліб істинний з неба» — тобто, справжній: такий, яким повинен бути хліб за своєю суттю.		
Йо 6, 55	ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς ἐστὶν βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστὶν πόσις	«бо ж плоть Моя є істинно їжа, і кров Моя є істинно пиття» — тобто, справжні: такі, якими повинні бути їжа та пиття за своєю суттю.		
Йо 7, 18	ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν οὗτος ἀληθῆς ἐστὶν καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν	«Хто ж шукає слави Того, Хто послав Його, той є істинний, і немає неправедності в Ньому» — тобто, Він справжній: такий, яким повинен бути посланець від Бога.	«Хто ж шукає слави Того, Хто послав Його, той є істинний, і немає неправедності в Ньому» — тобто, говорить про Того, Хто Його послав, так, як Той є насправді.	«Хто ж шукає слави Того, Хто послав Його, той є істинний, і немає неправедності в Ньому» — тому, що Він істинний, тому немає неправедності в Ньому.
Йо 7, 28	καὶ ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε	«І від Себе Самого не сказав Я, але істинний є Той, Хто послав Мене, якого ви не знаєте» — тобто, справжній: такий, яким повинен бути Той, хто послав Ісуса.	«І від Себе Самого не сказав Я, але істинний є Той, Хто послав Мене, якого ви не знаєте» — тобто, Він говорить так, як є насправді, свідчачи про Ісуса.	
Йо 8, 13	εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι· σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθῆς		«сказали Йому фарисеї: Ти про Себе Самого свідчиш — твоє свідчення не є істинне» — тобто,	

			Твої <i>твердження</i> про Себе <i>не відповідають</i> <i>тому, як є насправді</i> .	
Йо 8, 16	καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθὴς ἐστίν		«і якщо Я суджу, мій суд є <i>істинним</i> » — тобто, мій суд <i>відповідає реальному стану речей</i> .	
Йо 8, 17	γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθὴς ἐστίν		«написано, що свідчення двох людей є <i>істинне</i> » — тобто, <i>відповідає реальному стану речей</i> .	
Йо 8, 26	ὁ πέμψας με ἀληθὴς ἐστίν, ἀγὰρ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον	«Той, Хто послав Мене, — <i>істинний</i> , і Я, що чув у Нього, те говорю у світ» — тобто, <i>справжній: такий, яким повинен бути Той, хто послав Ісуса</i> .	«Той, Хто послав Мене, — <i>істинний</i> , і Я, що чув у Нього, те говорю у світ» — тобто, <i>говорю так, як насправді</i> чув від Нього.	«Той, Хто послав Мене, — <i>істинний</i> , і Я, що чув у Нього, те говорю у світ» — <i>тому, що</i> Він <i>істинний, тому</i> Я говорю так, як насправді чув від Нього.
Йо 8, 31	ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταὶ μου ἔστε	«якщо перебуватимете у слові Моєму — <i>істинно</i> [будете] моїми учнями» — тобто, <i>справжніми: такими, якими повинні бути учні</i> .		«якщо перебуватимете у слові Моєму — <i>істинно</i> [будете] моїми учнями» — <i>тому, що</i> Моє слово — <i>істинне, тому</i> будете <i>істинно</i> Моїми учнями.
Йо 8, 32	καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς	«і пізнаєте <i>істину</i> » — тобто, <i>реальний стан речей: як є насправді</i> .	«і пізнаєте <i>істину</i> » — тобто, <i>ваше знання відповідатиме</i> реальному стану речей.	«і <i>істина</i> вчинить вас <i>свобідними</i> » — <i>свобода є наслідком пізнання істини</i> .
Йо 8, 40	νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ		«тепер же шукаєте Мене <i>вбити</i> — чоловіка, що сказав вам <i>істину</i> , — як чув [ї] в Бога» — тобто, <i>сказав так, як чув</i> .	
Йо 8, 44	ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλήῃ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ	«той був <i>людиновбивця</i> від початку, і в <i>істині</i> не встояв, тому що немає <i>істини</i> в ньому» — тобто, він <i>не є</i> (або: <i>перестав бути</i>) <i>тим, ким він повинен був бути</i> за своєю суттю.	«якщо говорить <i>неправду</i> , говорить зі свого <i>власного</i> » — тобто, говорить <i>те, що не відповідає</i> реальному стану речей.	«той був <i>людиновбивця</i> від початку, і в <i>істині</i> не встояв, тому що немає <i>істини</i> в ньому. Якщо говорить <i>неправду</i> , говорить зі свого <i>власного</i> » — <i>тому, що</i> в ньому немає <i>істини, тому</i> говорить <i>неправду</i> .
Йо 8, 45	ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετε μοι		«Я ж, що говорю <i>істину</i> , [а] ви не вірите Мені» — тобто, <i>говорю так, як є</i> ,	«Я ж, що говорю <i>істину</i> , [а] ви не вірите Мені» — <i>парадоксальний</i>

			<i>насправді, в дійсності.</i>	наслідок: Я говорю істину, а ви не вірите, що так є насправді. <u>Варіант:</u> «тому, що Я говорю істину, тому ви не вірите» — наслідок, який спонукає до питання про злу волю слухачів.
Йо 8, 46	τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι;		«хто з вас докорить Мені щодо помилки/хиби/гріха? Якщо ж істину говорю, — через що не вірите Мені?» — оскільки Я не маю помилки/хиби/гріха (ἁμαρτία), то говорю так, як є насправді, в дійсності.	«хто з вас докорить Мені щодо помилки/хиби/гріха? Якщо ж істину говорю, — через що не вірите Мені?» — парадоксальний наслідок: Я говорю істину, а ви не вірите, що так є насправді.
Йо 10, 41	πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου ἀληθῆ ἦν		«все, що сказав Йоан про Нього, було істинне» — Йоан сказав про Нього так, як є насправді; яким Він дійсно є.	
Йо 14, 17	τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται	«Дух істини, якого світ не може прийняти, тому що не бачить Його, ані не пізнає Його. Ви ж пізнаєте Його, тому що у вас перебуває і у вас буде» — Дух такий, яким Він є і повинен бути насправді, за свою суттю.	«Дух істини, якого світ не може прийняти, тому що не бачить Його, ані не пізнає Його. Ви ж пізнаєте Його, тому що у вас перебуває і у вас буде» — Дух, який звіщає істину, тобто — говорить так, як є насправді.	
Йо 15, 1	Ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν	«Я є істинна виноградна лоза, а Отець Мій — землероб [є]» — лоза справжня, яка повинна бути за своєю суттю: така, що приносить істинний плід і дає істинне пиття.		
Йо 15, 26	τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ	«Дух істини, що від Отця ісходить» — Дух такий, яким Він є і повинен бути насправді, за свою суттю.	«Дух істини, що від Отця ісходить, той свідчитиме про Мене» — Дух, який знає, як є насправді, і говоритиме так, як є насправді, в дійсності.	

Йо 16, 7	ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω		«Але Я говорю вам істину: [це] сприятливо вам, щоб Я відійшов» — говорю так, як є насправді, в дійсності.	
Йо 16, 13	ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πάσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἀν' ἀκούσῃ λαλήσει καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν	«якщо би прийшов той Дух істини» — Дух <i>такий</i> , яким Він є і повинен бути насправді, за свою суттю.	«якщо би прийшов той Дух істини, [то Він] поведе вас у всю істину, бо ж не говоритиме від Себе, але що би почув, [те] говоритиме» — Дух, який <i>знає</i> , як є насправді, поведе вас у повне знання того, як є насправді, і говоритиме так, як є насправді, в дійсності.	«якщо би прийшов той Дух істини, [то Він] поведе вас у всю істину, ... і сповістить вам прийдешне» — <i>тому що</i> Він — Дух істини, <i>тому</i> Він поведе вас у повне знання того, як є насправді, і <i>тому</i> сповістить вам прийдешне.
Йо 17, 3	αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ ἵνα γινώσκωσιν σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας· Ἰησοῦν Χριστόν	«це є вічне життя: щоби пізнали Тебе — єдиного істинного Бога, і Того, [Кого] Ти послав — Ісуса Христа» — тобто, Бога <i>такого</i> , яким Він є і повинен бути насправді, за свою суттю.	«це є вічне життя: щоби <i>пізнали</i> Тебе — єдиного істинного Бога, і Того, [Кого] Ти послав — Ісуса Христа» — тобто, <i>пізнали</i> Бога <i>такого</i> , яким Він є: щоби їхне знання про Бога <i>відповідало</i> <i>тому</i> , яким Бог є насправді.	«це є вічне життя: щоби <i>пізнали</i> Тебе — єдиного істинного Бога, і Того, [Кого] Ти послав — Ісуса Христа» — наслідком істинного <i>пізнання</i> Бога є вічне життя.
Йо 17, 8	ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας		«бо ж ті слова ^{*)} , які [Ти] дав Мені, Я дав їм, і вони прийняли [їх], та істинно пізнали, що від Тебе [Я] вийшов, і повірили, що Ти Мене послав» — тобто, <i>пізнали</i> , що так є насправді.	«бо ж ті слова ^{*)} , які [Ти] дав Мені, Я дав їм, і вони прийняли [їх], та істинно пізнали, що від Тебе [Я] вийшов, і повірили, що Ти Мене послав» — <i>тому що</i> пізнали, що так є насправді, <i>тому</i> повірили.
Йо 17, 17	ἀγιάσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀληθείᾶ ἐστὶν	«освяти їх в істині Твоїй: Твоє слово (Твій логос ^{**)}) є істина» — освяти їх в <i>тому</i> , як є насправді; Твій розум, зміст — <i>такий</i> , яким він є і повинен бути насправді, за свою суттю.	«освяти їх в істині Твоїй: Твоє слово (Твій логос ^{**)}) є істина» — освяти їх таким чином, щоби вони <i>знали</i> , як є насправді; Твоє слово <i>виражає</i> дійсний стан речей.	«освяти їх в істині Твоїй: Твоє слово (Твій логос ^{**)}) є істина» — <i>тому, що</i> Твоє слово — істина, <i>тому</i> Ти можеш їх освятити в істині.
Йо 17, 19	καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ᾧσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ	«і за них Я посвячую Себе, щоб і вони були освячені в істині» — освячені в	«і за них Я посвячую Себе, щоб і вони були освячені в істині» — освячені таким чином, що вони <i>знатимуть</i> ,	«і за них Я посвячую Себе, щоб і вони були освячені в істині» — <i>тому, що</i> «Ти мене послав» (Йо 17, 8), й

		<i>τόμου, як є насправді.</i>	<i>як є насправді.</i>	<i>тому, що «Твоє слово є істина» (Йо 17, 17), тому й вони можуть бути освячені в істині.</i>
Йо 18, 37	ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς		«Я на те народжений, і для того говорив у світ, щоби Я свідчив <i>істину</i> . Всякий, хто є з <i>істини</i> , слухає Мого голосу» — щоби Я <i>говорив, як є насправді</i> ; кожен, хто <i>знає, як є насправді</i> (<i>хоче пізнати</i> , й має добру волю цьому слідувати), слухає Мого голосу.	«Всякий, хто є з <i>істини</i> , слухає Мого голосу» — <i>тому, що</i> він є з істини, <i>тому</i> слухає Мого голосу.
Йо 19, 35	καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία, καὶ ἐκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε		«і той, хто побачив, засвідчив; й <i>істинним</i> є його свідчення. І той <i>знає, що [він] говорить істинно</i> , щоби ви повірили» — його свідчення <i>відповідає дійсності: тому, що насправді сталося. Подвійна логічна істина</i> : 1. він <i>говорить так, як є насправді</i> ; 2. він <i>знає, що говорить так, як є насправді</i> .	«і той, хто побачив, засвідчив; й <i>істинним</i> є його свідчення. І той <i>знає, що [він] говорить істинно</i> , щоби ви повірили» — <i>тому, що</i> побачив, як сталося насправді, <i>тому</i> засвідчив. <i>Тому, що</i> він <i>говорить істинно</i> , <i>тому</i> ви можете повірити.
Йо 21, 24	Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητῆς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράψας ταῦτα, καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθῆς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ		«цей є учень, який свідчить про те, і написав те. Й ми <i>знаємо, що його свідчення є істинне</i> » — тобто, його свідчення <i>відповідає тому, що було насправді</i> .	«цей є учень, який свідчить про те, і написав те. Й ми <i>знаємо, що його свідчення є істинне</i> » — <i>тому, що</i> його свідчення — <i>істинне, тому</i> він свідчить і написав те.
<p>*У грецькій граматиці τὸ ῥῆμα означає «дієслово». Тому можливий варіант перекладу: «ті дієві слова...».</p> <p>**) Ὁ λόγος означає і «висказане слово», і «внутрішнє значення, поняття, підставу, розум, сенс» [3, с. 766-768].</p>				

Залишається ще ключова цитата з Євангелії від Йоана, на яку покликаються ті, для яких «істина є “Хто”» — **на противагу** до всіх, для кого «істина є “що”»: λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι’ ἐμοῦ [11] («Каже йому Ісус: Я є дорога, і істина, і життя. Жоден [не] приходить до Отця, якщо не через Мене» — Йо 14, 6). Що у світлі здійсненого вище аналізу означає тут ключове твердження: «Ἐγὼ εἰμι ... ἡ ἀλήθεια» («Я [є] істина»), та яке значення має у ньому поняття «істина»? Якщо в

Євангелії від Йоана Ісус Христос ототожнений з Логосом (Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος), а Логос — з Богом (καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος) (див.: Йо 1, 1), то це означає, що Він — Абсолютне Буття (адже «Бог», який не був би водночас Абсолютним Буттям, був би суперечністю в терміні (*contradictio in termino*)). Якщо «ὁ λόγος» означає «внутрішнє значення», «розум», «сєнс» [3, с. 766-768], то в цьому випадку це — *абсолютне значення, розум і сєнс, тобто, безмежна повнота змісту*: того, «чим» Він є, та «чим» Він повинен бути за Своєю суттю. В тому значенні Він є *онтологічною істиною в найвищому сенсі* (κατ' ἐξοχήν). Найвищою онтологічною істиною Він є ще й тому, що у Ньому Його зміст, сутність — те, «чим» Він є, не обмежене часом та контингентністю існування: воно сутнісно пов'язане з необхідною екзистенцією (*ens a se; ens necessarium*) та «здійснене» у вічності (*ens aeternum*). Тому Він — найвище та найістинніше «здійснення» сутності.

Як «розум», Він *знає Себе таким, яким Він є насправді*, — **як повноту змісту**, а як «висказане слово» [3, с. 766] — *висловлює її* (пор.: Йо 1, 18; 8, 26; 17, 8; 17, 17). В тому значенні Він є *логічною істиною в найвищому сенсі* (κατ' ἐξοχήν). Інстанцію, у якій онтологічна істина та логічна істина у їх найвищому сенсі збігаються — як повнота змісту, знання цього змісту і його висловлення — звать *Безконечною Істиною* [4, с. 153-155]. Як «висказане слово», Логос — Ісус Христос — є ἀλήθεια в найвищому сенсі — ἀ-λήθη: повним відкриттям усього прихованого, скритого й забутого, і в цьому розумінні — ἀποκάλυψις — *revelatio* — **одкровенням**. Так одкровенна істина чинить свобідним, визволяє, *спасає*, й тому Він — Σωτήρ: Спаситель. Це — *найвища істина, визначена за наслідком*. Як Безконечна Істина, Він є началом (ἀρχή) та джерелом (πηγή) усякої онтологічної, усякої логічної, та всякої наслідкової істини. Це — *онтологічно*: з погляду буття. А з *єпістемологічного погляду* — з позиції скінченного суб'єкта, котрий пізнає, — Безконечна Істина відкривається тільки **в кінці** пізнавального шляху: спершу потрібно «пройти» попередні інстанції онтологічної, логічної та наслідкової істини: як в речах контингентного світу, так і ті, котрі представлені у вищенаведеній таблиці. Тому протиставляти істину у значенні «Хто» істині у значенні «що» — безпідставно. Пізнавальне «проходження» попередніх інстанцій онтологічної, логічної та наслідкової істини небхідне також для усвідомлення значень понять суб'єкта і предиката в судженні: «Я [є] істина» (Йо 14, 6), а отже — для зрозуміння самого судження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета, в русском переводе с приложениями. Учебное издание с общими и частными введениями, полными

- параллельными местами, подразделениями, кратким толкователем, аналитической Симфонией и географическими картами. – Изд. «Жизнь с Богом»: Брюссель, 1973. – 2351 с.
2. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. Канонические, в русском переводе с объяснительным вступлением к каждой книге Библии и примечаниями Ч. И. Скоуфилда с англ. издания 1909 года. – ВСЕХБ: Москва, 1989. – 1460 с.
 3. *Вейсман А. Д.* Греческо-русский словарь. Репринт V-го издания 1899 г. / А. Д. Вейсман — Москва : Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 1991. — 1370 с.
 4. *Корет, Эммерих.* Основы метафизики. — Киев: «Тандем», 1998. — 248 с.
 5. Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Повний переклад о. Івана Хоменка, здійснений за оригінальними єврейськими, араміїськими та грецькими текстами. – Editorial Verbo Divino: Madrid, 1990. – 1422 С.
 6. Archaeological Study Bible. An illustrated walk through biblical history and culture (New International Version). – Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2005. – XVII + 2306 с.
 7. Die Bibel. Einheitsübersetzung der Heiligen Schrift. Gesamtausgabe. – Katholische Bibelanstalt, Stuttgart; Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart; Österreichisches Katholisches Bibelwerk, Klosterneuburg, 1980. – 1456 С.
 8. Encyclopedia Britannica. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://www.britannica.com/>
 9. New Testament. Confraternity Edition (A Revision of the Challoner-Rheims Version) // Saint Josef “New Catholic Edition” of the Holy Bible. — Catholic Book Publishing Company: New York, 1962. — 383 с.
 10. *Sancti Thomae de Aquino* Quaestiones disputatae de veritate. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://www.corpusthomisticum.org/iopera.html>
 11. *Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην.* Greek NT: Textus Receptus (1550/1894). // The Unbound Bible. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://unbound.biola.edu>

* * *

SUMMARY

Petro Romanovych Husak, Ph.D.

WHAT IS TRUTH?

ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΑΛΗΘΕΙΑ;

Philosophical-hermeneutical investigation

on the basis of the Gospel according to John

The article deals with the problem of opposition of the truth in the sense of “Who” (the personal Truth, concretized in the person of Jesus Christ) and the truth in the sense of “what” — a factual truth of things, acts of cognition and judgments. Insofar as this opposition is performed while appealing to the Gospel of John (especially, to the verse Jn 14. 6), the article’s author uses the method of philosophical hermeneutics of text in order to analyze the notion of truth (*ἀλήθεια*) and notions, derived from it (there are 40 verses, which contain the word *ἀλήθεια* and words, derived from it: adjectives *ἀληθής* (*ἀληθῆς*) — true (he/she and it), *ἀληθινός* (*ἀληθινῆς*) — true (he/she), and the adverb *ἀληθῶς* — true, indeed), in such contexts and meanings, as they are found in the Greek text of the Gospel according to John. Using the elaboration of the notion “truth”, performed by st. Thomas Aquinas in his treatise “De veritate”, the author classifies them as “ontological truth”, “logical truth” and “truth, defined due to consequence” (or “consequential truth”). On the basis of performed analysis the author states that the reader shall recognize first the “ontological truth of things” (i.e. what they are by their essence), then the “logical truth” which pertains the correspondence of thoughts — judgments — to these things and states of affairs, and then — the fact, that true things and deeds have true consequences. It means, that in order to “proceed” to cognition of the personal Truth, concretized in the person of Jesus Christ, one needs first to go on the way of knowledge “through” the previous instances of factual truth. A cognitional “going through” the previous instances of truth is necessary also for understanding of notions, of which the judgment: “I am the truth” (Jn 14. 6) is composed. Therefore the above mentioned opposition is unfounded.

Key words: truth, content of judgment, meaning of notions, unconditioned importance, indeed, certain knowledge, state of affairs, correspondence to reality, fundamental knowability, Logos, fullness of sense, uncovering of the hidden, epistemological point of view, cognitional way.

РЕЗЮМЕ

Петро Романович Гусак, к.ф.н.

ЧТО ЕСТЬ ИСТИНА?

ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΑΛΗΘΕΙΑ;

Философско-герменевтическое исследование на основании Евангелия от Иоанна

В статье идет речь о проблеме противопоставления истины в смысле «Кто» (личностной Истины, конкретизированной в персоне Иисуса Христа), и истины в смысле «что» — предметной истины вещей, актов познания и суждений. Поскольку это противопоставление совершают, ссылаясь на Евангелие от Иоанна (в частности, на стих Ио 14, 6), то автор статьи использует метод философской герменевтики для анализа понятия истины (*ἀλήθεια*) и понятий, производных от него (в этом Евангелии есть 40 стихов, содержащих слово *ἀλήθεια* и слов, производных от него: прилагательных *ἀληθῆς* (*ἀληθῆ*) — истинный (истинная, истинное), *ἀληθινός* (*ἀληθινῆ*) — истинный/правдивый (истинная/правдивая), и наречие *ἀληθῶς* — истинно, действительно), в таких контекстах и значениях, как мы их находим в греческом тексте Евангелия от Иоанна. Используя разъяснение понятия «истина», проведенное св. Фомой Аквинским в его трактате «De veritate», автор классифицирует его как «онтологическую истину», «логическую истину» и «истину, определённую согласно последствиям» (или «следственную истину»). На основании проведенного анализа автор утверждает, что читатель должен сперва признать «онтологическую истину вещей» (то есть, чем вещи есть по своей сущности), тогда — «логическую истину», касающуюся соответствия мыслей — суждений — этим вещам и состояниям вещей, и далее — тот факт, что истинные вещи и деяния имеют истинные последствия. Это значит, что для того, чтобы «продвинуться» к познанию личностной Истины, конкретизированной в персоне Иисуса Христа, мы должны сперва идти путём познания «через» предыдущие инстанции предметной истины. Познавательное «продвижение через» предыдущие инстанции истины необходимо также для понимания понятий, составляющих суждение: «Я есть Истина» (Ио 14, 6). Таким образом, вышеупомянутое противопоставление — безосновательно.

Ключевые слова: истина, содержание суждения, значение понятий, безусловная значимость, действительно, достоверное знание, состояние вещей, соответствие действительности, принципиальная познаваемость, Логос, полнота содержания, откровение скрытого, эпистемологическая позиция, путь познания.